

İrfan DÖNMEZ

Dr. Öğretim Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, irfan.donmez@bilecik.edu.tr, Bilecik-Türkiye

ORCID: 0000-0002-1529-0771

ARADA BİR SANATÇI: ROBERT RAUSCHENBERG VE SERİGRAFİ RESİMLERİ**Özet**

Avrupa Modern Sanatının merkezi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikaya kaymış ve buradaki varlık mücadelesinde bir süre daha Modernizmin biçimci kuramlarına tutunmuştur. Ancak 1950'li yıllarla birlikte Robert Rauschenberg gibi Yeni Dadacı olarak anılan sanatçılar, Avrupa Modernizminin temel ülküsü olan sanat ile hayatı birleştirmek düşüncesini Dada'dan miras aldıkları yöntemler ile yeniden gündeme getirmişlerdir. Sanatçının benimsediği bu yenilikçi sanat düşüncesi onu dönemin yaygın sanat anlayışı olan Soyut Dışavurumculuk ile sonrasında ortaya çıkan Pop Sanat arasında bir yere konumlandırmıştır. Heykel, resim, baskı resim ve performans sanatı ile ilgilenen Rauschenberg eserlerinde kendi yaşadığı zamanın kitle kültüründen, gündelik olaylarından en çok etkilenen sanatçılardan biri olmuştur. Araştırmada Rauschenberg'in heykel ile resmi birleştirdiği kombine resimlerinden başlayarak, özellikle düz bir yüzey arayışı içinde baskı resim ile tuval resmini birleştirdiği serigrafî resimleri döneminin sanat anlayışı içinde incelenmiştir. Bu araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Sanatçının özellikle Pop Sanat anlayışına bir geçiş teşkil ettiği düşünülen serigrafî resimlerinin plastik örüntüsüne ve görsel kodlarına odaklanılmıştır. Rauschenberg'in serigrafî resimlerinin Soyut Dışavurumculuk ile Pop Sanat arasında özgün, zamanına özgü bir resimsel anlayışın ürünü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dadacılık, Kombine Resim, Serigrafî.

AN ARTIST IN BETWEEN: ROBERT RAUSCHENBERG AND SILKSCREEN PAINTINGS**Abstract**

The center of European Modern Art shifted to America after the Second World War, where it clung to Modernist theories for a time. However, in the 1950s, artists such as Robert Rauschenberg, who were known as Neo Dadaists, brought the idea of combining art and life, which is the main ideal of European Modernism, to the agenda with the methods they inherited from Dada. This innovative idea of art adopted by the artist has positioned him in a place between Abstract Expressionism, which was the common art comprehension of the period, and Pop Art that emerged later. Rauschenberg, who is interested in sculpture, painting, printmaking and performance art, has been one of the artists most affected by the mass culture and daily events of his time. In the research, starting from Rauschenberg's combine paintings, in which he combined sculpture and painting, the silkscreen paintings, in which he combined printmaking and canvas painting in search of a flat surface, were examined within the artistic comprehension of the period. The focus is on the plastic pattern and visual codes of the silkscreen paintings, which are thought to constitute a transition to the Pop Art comprehension of the artist. It has been concluded that Rauschenberg's silkscreen paintings are the product of an original, time-specific pictorial comprehension between Abstract Expressionism and Pop Art.

Keywords: Neo-Dada, Combine Painting, Silkscreen.

1. Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkımın eşiğinde olan Avrupa, Modern Sanattaki merkeziyetçi konumunu Amerika'ya kaptırmıştır. 1940'lı yıllarda Jackson Pollock, Willem De Kooning, Barnett Newman, Mark Rothko, Robert Motherwell gibi pek çoğu Avrupa kökenli sanatçı Amerika merkezli bir Modern Sanat anlayışının oluşmasına öncülük etmiştir. Sanatçıların bu uğraşısında Amerikalı sanat eleştirmeni Clement Greenberg'in payı yadsınamayacak ölçüde büyüktür. Clement Greenberg yirminci yüzyıl ortalarında modernizmin Amerika'daki en önemli kuramcısı ve destekleyicisidir. Savaşın hemen ardından gelen dönemde Soyut Dışavurumculuğun kurumsallaşması ve Modernist Amerikan Sanatı'nın egemenliğinin korunması onun savunması sayesinde olmuştur (Murry, 1991: 169).

Bu sanatçılar Soyut Dışavurumcu ve çoğunlukla Soyut Dışavurumculuğun içinde tanımlanan Renk Alanı Resmi türünde eserler üretmişlerdir. Bu sanatçıların resimlerinde gözlenen; resim düzleminin merkezisizleşmesi, perspektif, oran orantı gibi biçimleme ilkelerinin reddedilmesi, hatta resmi sınırlandıran çerçevenin dahi yokluğu Soyut Dışavurumculuğu farklı bir çizgiye oturtmuştur (Şahiner, 2013: 125). Pollock'un çoğunlukla performans sanatı ile ilişkilendirilen aksiyon resimleri ya da Rothko'nun devasa boyutlu renk alanlarına bölünmüş resimleri gibi resimler farklılıklarına rağmen sanatçının iç dünyasının bir ürünü olmakla kalmıştır. Greenberg bu resimlerin sadece ortama özgü plastik değerlerinin eleştirisi ile ilgilenerek, geç Modernizmin hegemonyasında değerlendirilmesini sağlamıştır. (...) soyut dışavurumculuk ve renk alanı resminin (color-field painting) geç modernizmde göstergenin özerkliği tekrar sanatın temel prensibi olur. Üstelik, resmin saflığı, bu konunun baş savunucusu Clement Greenberg'in ortaya attığı, dadacıların karşı ilkesi olan göstergenin keyfiliğine karşı bir ifadedir (Şahiner, 2013: 110,111).

Ne var ki daha 1950'lerin başında bile bazı sanatçılar Modernist hegemonyaya karşı geliyordu. Onlardan biri, 1954 yılında 'asamblaj' adını verdiği resim ve üç boyutlu nesnelerin kombinasyonundan oluşan eserlerini yapmaya başlayan Amerikalı Robert Rauschenberg'ti (Witham ve Pooke, 2018: 39). 1925 doğumlu Amerikalı Robert Rauschenberg hayatı boyunca resim, heykel, fotoğraf, grafik, baskı resim ve performans sanatı ile ilgilenmiş çok yönlü bir sanatçıdır. Rauschenberg sanat hayatı boyunca dolaylı olarak ele aldığı kitle kültürüyle, özellikle televizyonun kitle kültürü üzerinde yarattığı etki ile yakından ilgilenmiştir. Sanatçı 1954 ve 1962 yılları arasında ürettiği *Kombine (Birleşik)* Resimleri ile bütün dikkatleri üzerine toplamıştır. Heykel ve resmin Modernizm kaynaklı ortamlarını birleştiren bu eserlerde doldurulmuş hayvanlardan otomobil lastiklerine, çalışan ampullerden ve giyim eşyalarından gazete ve dergi görüntülerine kadar her türlü buluntu nesne ve imgeyi Dışavurumcu boya uygulamaları ile bir yüzeyde iç içe geçiren eserler üretmiştir. (...) Manhattan'da tamamen tesadüfen bulunduğu nesneleri sık sık işlerine dahil etmiş, hatta ara sıra özellikle şehir bloğunda dolaşp atılan nesneleri toplamış ve onları ilk karşılaştığı sıradaki sırayla tuvallerine yerleştirmiştir (Shanes, 2009: 34). Hayatın tesadüfiliği ile göstergenin keyfiliğini birleştiren başlangıçta bu eğilime Yeni Dadacılık, yeni bayağılık ve Yeni Gerçekçilik gibi adlar verilmişti. Yeni Dadacılık denmesinin nedeni sanatçıların sanat dışı ve hazır nesnelere çokça yararlanmasıydı (Yılmaz, 2013: 254).

Rauschenberg'in sanat hayatı boyunca ürettiği kombine resimleri, transfer resimleri ile serigrafi resimleri; yerleştirmeleri ve performansları sanat ile hayatın yakın temas içinde olduğu bir anlayışın ürünleridir.

2. Kombine Resimlerden Serigrafi Resimlere

Rauschenberg 1950'lerin başında New York sanat sahnesinde boy göstermeye başlamıştı. Erken dönem kariyerinde ders aldığı Joseph Albers'in rengin göreceliği kuramının etkileri 1951 tarihli *Beyaz Resimler* serisinde gözlemlenmektedir. Beyaza boyanmış ve genellikle birbirine bitişik çeşitli modüler tuvallerden ibaret bu resimler Soyut

Dışavurumcu laf kalabalığının yarattığı rahatsızlığı yansıtıyordu; bu tuvaler, duyguları ifade edip onlara derman olmaktan çok olayların gelişmesini bekleyen pasif reseptörlerdi (Hopkins, 2018: 51). 1953'te ise *Erased de Kooning Drawing* (*De Kooning Çizimini Silmek*) adlı kavramsal sanata göz kırpan çalışması ile büyük ses getirmiştir. Rauschenberg De Kooning'den bir çizimini istemiş ve onu silerek Soyut Dışavurumcu anlayışa olan tepkisini eylemsel bir şekilde dile getirmiştir.

Görsel 1. Robert Rauschenberg, Beyaz Resim, 1951, Diptik Tuvale Lateks Boya

Görsel 2. Robert Rauschenberg, De Kooning Çizimini Silmek, 1953, Kağıt Üzerine Çizimin İzleri

Bu süreçte Rauschenberg, Dadacı/Duchampçı ve Soyut Dışavurumcu prensipler arasında bir süre kararsız kalıp bocaladı (Hopkins, 2018: 42). Rauschenberg'in kombine resimleri bu bocalamanın olumlu bir sonucudur. (...) Rauschenberg, Soyut Dışavurumcu izler taşıyan, kendi adlandırmasıyla Combine Painting'lerini 1954-61 yılları arasında genellikle pentür üzerine çeşitli eşyalar saptamak suretiyle oluşturmuştur. (Şahiner, 2013: 126).

1954 tarihli *Charlene* gibi kombine resimlerinde yüzeye tutturulan buluntu nesnelerin aralarındaki açıklıklar her ne kadar Soyut Dışavurumcu biçimde boyanmış ya da 1955 tarihli *The Bad* (*Yatak*) gibi resimlerinde nesnelerin üzeri Pollock vari, güçlü ve vurgulu boyanmış olsalar da sonuç olarak meydana getirdikleri görsel örüntü Soyut Dışavurumcu kaygıdan oldukça uzaktır. Sanatçı yüzeyde birleştirdiği nesnelerin arasını boyama işlemini Soyut Dışavurumcu bir amaçtan çok yüzeyi hareketlendirmek ve nesnelerin varlığını vurgulamak için kullanmış gibi görünmektedir. Örneklerdeki gibi kombine resimlerinde buluntu nesnelere iki boyutlu yüzey üzerinde bir araya getirmek heykel ile resmin ortama özgü sınırlarının ihlal edildiği, iki ortamın birleştirildiği bir anlayışın ürünüdür.

Görsel 3. Robert Rauschenberg, Charlene, 1954, Dört Ahşap Panel Üzerine Sabitlenmiş Aydınlatma, Yağlı Boya, Füzen, Kağıt, Kumaş, Gazete, Ahşap/Plastik/Ayna/Metal Parçalar

Görsel 4. Robert Rauschenberg, Yatak, 1955, Ahşap Panel Üzerine Sabitlenmiş Yastık, Yorgan ve Çarşaf Üzerine Yağlı Boya ve Kalem

Rauschenberg'in belki de Dada ve Duchamp'tan ödünç aldığı buluntu nesne ve genellikle hurda kökenli günlük malzemeleri kombine resimlerinde bir araya getirmesi onu bu konuda önemli bir figür haline getirmiştir. Aynı zamanda bu durum onun çoğu zaman Yeni Dadacı olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Ancak bu eserlerinde zamanın ruhuna özgü -Coca Cola şişeleri ve çizgi romanlar gibi popüler nesnelere; yıldızlar ve sporcular gibi kamuya mal olmuş kişilerin görüntülerini bir araya getirmesinden dolayı daha çok Soyut Dışavurumculuk ile Pop Sanat arasında bir sanatçı olarak konumlandırılmıştır. Lynton bu eserleri şöyle yorumlamaktadır;

Böyle yenilikler nasıl yorumlanırsa yorumlansın, açık olan bir şey vardır: Bu resimler ne Soyut Ekspresyonist ekole ne de soğuk ve zarif Ressam Sonrası Soyutlama ekolüne bağlıdır. Belki de yapılanlar her ikisini de alaya almaktır. Bunlarla uyuşabilmenin bir yolu, onları Dadaizme özgü hareketler, Amerika'nın yüksek ve soylu sanatına karşı girişilen nihilistik meydan okumalar olarak açıklamak ve yeniliklerini yadsımaktır (Lynton, 1982: 292).

Rauschenberg ortalama yedi yıl kombine resim üretmiş ancak bir süre sonra bu yenilikçi anlayışını başka malzemeler ile uygulama arayışı işine koyulmuştur. Yeni arayışlarında transfer resimlerinde olduğu gibi objelerden çok imajlar ağır basmaya başladı. Rauschenberg Ellilerin sonlarında gerçekleştirdiği *Dante Çizimleri* için olanlar da dahil olmak üzere buluntu nesnelere saf dışı bırakarak ve tuvalin yalın yüzeyini kullanarak çalışmalarındaki odağı daha da dağıttı (Fineberg, 2014: 175).

2.1. Rauschenberg'in Serigrafî Resimleri

Rauschenberg, ev televizyonlarının 1960'larda yarattığı etkiyi en çok hisseden sanatçılardan biriydi. Keyfi yan yana getirişler her şeyi tek izlemelik bir gösteriye çevirerek gündüz ve gece değişen imgeler geçidiyle neredeyse Gerçeküstücü hale gelen televizyon; iki boyutlu eserlere ilgisini tazelemişti (Fleming ve Honour, 2016: 845). Sanatçının fotoğraflık görüntülerin büyük rol oynadığı ilk iki boyutlu çalışmaları transfer resimleridir. Bu teknik, dergilerden ve reklamlardan transfer edilmiş buluntu görüntülerin birleştirilmesi üzerine inşa ettiği *Dante Çizimleri*'nin temelini oluşturdu. (Fineberg, 2014: 174). Rauschenberg, bu çalışmalarında dergi ya da gazetelerden aldığı basılı görüntülerin yüzeyini bir boya çözücü ile nemseldirdikten sonra görüntüyü bir kağıdın üzerine yüzü aşağı bakacak şekilde yerleştirmiş ve ardından kalem benzeri bir araç ile ovalayarak basılı görüntünün çözücü yardımıyla yüzeye aktarılmasını sağlamıştır. Bu uygulamada da kombine resimlerinin boya kullanımına benzer bir işlevde yüzeye aktardığı görüntüleri çözücüyle seyreltilmiş boya ya da grafit gibi boyar malzemeler ile birleştirdiği görülmektedir. Bu çalışmalar gerçekten de yukarıda belirttiğimiz gibi televizyonun kitle kültürü üzerindeki etkisi ile ilgili gibidir. Aktarılan görüntülerin üzerinde gezinen taramaların yarattığı titreşim; televizyonun görüntüleme teknolojisinin taramasına benzeyen bir duyarlılık yaratmıştır. Tüm yüzeyde farklı görüntülerin farklı tarama yönlerinin oluşturduğu hareket onları görüntüler arasında gezinen bir televizyon ekranı analogisine yakınlaştırmıştır. Ancak bu teknik tuvalin dokulu, pürüzlü yüzeyinden dolayı tuval yerine kağıda uygulanabilmiştir. Aynı zamanda bu teknik Rauschenberg'in yüzey üzerinde görüntüleri tekrar etme isteğine de cevap verememiş, dergi ya da gazetelerden seçilen görüntüler malzemesi gereği yüzeye ancak bir kez aktarılabilmiştir.

Görsel 5. Robert Rauschenberg, Dante Çizimleri: Kanto XXXI: Malebolge Merkez Çukuru, Devler, 1959-60, Kağıt Üzerine Solvent Transfer, Kurşun Kalem, Renkli Kalem ve Guaj

Rauschenberg transfer resimlerinden sonra görüntünün yüzeye aktarılması konusunda teknik araştırmalarını sürdürmüştür. Serigrafiden önce atılması gereken bir adım daha vardı: taş baskı. (...) 1962 yazında ilk büyük taş baskısı olan *Urban; and Suburban* Tatyana Grosman'ın Universal Limited Art Editions (ULAE) de yapıldı (Feinstein,1990: 42,43). *Urban; and Suburban (Kentsel ve Banlıyo)* taş baskısında da Rauschenberg transfer resimlerinin görselleştirme izlerini takip etmiştir. Taş kalıp üzerine izlerini aldığı tekrarlanan beyzbol oyunu görüntüleri, bina görüntüleri, J.F.K. (John Fitzgerald Kennedy) portreleri ve siyah leke içinde çukurlaşan bir uydu çanak vericisi gibi görüntülerin aralarını bu kez inceltmiş boya yerine taş baskıya özgü tuşe mürekkebi ile serbest fırça kullanarak doldurmuştur.

Rauschenberg'in taş baskılarda siyah-beyaz etkinin üzerine yoğunlaşarak ortaya çıkardığı iddialı lekesele örüntü serigrafisi resimlerine bir başka geçit olarak değerlendirilebilir.

Görsel 6. Robert Rauschenberg, Kentsel ve Banliyö, 1962, İki Taş Baskı

Serigrafisi, o yıllarda grafik sanatlar alanında özgün baskıresim üretiminde ve yaygın olarak reklamcılık sektöründe bir görüntü çoğaltma yöntemi olarak kullanılmaktaydı. Serigrafisi eleği ahşap ya da metal bir çerçeveye gerilmiş, ince dokunmuş, sentetik ipek veya benzeri bir malzemeden oluşur. Bu sentetik ipek yüzeyine ışığa duyarlı serigrafisi emülsiyonu uygulandıktan sonra elde edilmek istenen görüntünün siyah-beyaz saydam filmi emülsiyonlu yüzeye ultraviyole ışık yardımıyla yansıtılır. Emülsiyonlu yüzey bu sayede pozlanır ve görüntünün saydam film üzerindeki siyah alanları yardımıyla ışığa maruz kalmayan emülsiyonlu alanlar su yardımıyla çözülerek sentetik ipek örgünün şablon şeklinde açılması sağlanır. Baskıyı tamamlamak için elde edilen elek bir yüzey üzerine yüzü aşağı bakacak şekilde yerleştirilir ve üzerine konan mürekkep bir silecek ile açık sentetik ipek örgü boyunca itilir. Serigrafisi uygulamasında fotoğrafik bir negatif gibi elde edilen elek yeniden kullanılabilir ve görüntü herhangi bir sayıda yeniden üretilebilir. 1961'de Andy Warhol görüntüleri tuval boyunca defalarca kopyalamak için foto serigrafileri (photo silkscreens) kullanmaya başlamış ve 1962'de Rauschenberg ile Johns'u da bu medyumla tanıştırmıştır. Foto serigrafisi, çabucak Rauschenberg'in de standart resmetme tekniği haline geldi (Fineberg, 2014: 176). Böylece 1962'de Rauschenberg, gerçekliği daha da doğrudan kullanmanın teknik bir yolunu buldu (Shanes, 2009: 35).

Rauschenberg için serigrafisi yeni bir keşif olmuş ve ona transfer resimleri ile taş baskılarında oluşturduğu görüntü örüntüsünü daha büyük boyutlarda ve tuvale uygulama olanağı sunmuştur. Rauschenberg'in ilk olarak siyah-beyaz uyguladığı *Brace* gibi serigrafisi resimlerinde, Warhol'un 1962 tarihli serigrafisi yöntemi ile tuval üzerine sentetik boya ile kesik kesik otuz kez tekrarlanan bir imajdan oluşan *Beysbol* adlı çalışmasından etkilendiği açıktır. Ancak bu ilk çalışmalarında dahi Warhol'un serigrafisi ile görsel tekrarlarının yarattığı doğaçlama farklılıkları kullanmaktan çok kombine resimlerinin asamblaj estetiğine benzer şekilde fotoğrafik, transparan ve birbirinin içine geçen bir imaj örüntüsünü tercih etmiştir. Bu tercih onu Pop Sanattaki mekanik tekrar ve endüstriyel amaçla kullanılan serigrafisi anlayışından ayrı bir yere konumlandırır. 1962 ile 1964 yılları arasında seksen kadar serigrafisi resim üretmiştir. Serigrafisi resimlerin ilk yıllarında özellikle siyah-beyaz düzenlemelerde serigrafisi görüntüleri daha az kullanmış, görüntülerin arasında oluşan geniş açıklıkları ise boya yardımıyla kapattığı daha çok resim ortamına özgü düz yüzeyler oluşturmuştur.

Görsel 7. Robert Rauschenberg, Brace, 1962, Tuvale Serigrafisi ve Yağlı Boya

Görsel 8. Andy Warhol, Beysbol, 1962, Sentetik Polimer Boya ile Tuvale Serigrafisi

Bu teknik buluş ile kısa süre sonra renk unsurunu da başarılı bir şekilde tuvalerde kullanabildiği serigrafî resimler üretmiştir. 1963 yılında üretmeye başladığı *Estate* gibi renkli serigrafî resimleri, serigrafînin yardımıyla görüntülerin keyfi düzenlenebildiği keşfini gösteren, kalabalık örüntülü serigrafî resimleridir. Serigrafî kalıbının yarattığı görüntü bloklarının -görünüşte- keyfi organizasyonu, yaşamın kendisinin rastgeleliği ile güçlü bir şekilde paralellik göstermektedir. Görüntülerin yoğunluğu yine zamana özgü olarak medya aracılığıyla günlük görüntülerin aşırı yüklenmesi ile paralellik içindedir. Rauschenberg bu resimde tuvalin dokulu yüzeyi üzerinde serigrafî kullanımından kaynaklanan grenliliğin yanı sıra inceltmiş renkli boyadan akan damlacıkları görüntüleri birleştirmek için kullanmış - kombine resimlerine benzer bir şekilde - resmin spontane (kendiliğinden) oluşturulmuş etkisini arttırmıştır.

Görsel 9. Robert Rauschenberg, Estate, 1963, Tuvale Serigrafi ve Yağlı Boya

Retroactive (Geriyeye Dönük) I ve II gibi 1964 tarihli serigrafi resimlerinde fotoğrafik görüntülerde renk unsurlarını kullanarak yaratmaya çalıştığı gerçeklik ve görüntülerin keyfi yan yana dizilişlerinin yarattığı dinamikler ile fırça uygulamalarının yarattığı hareketli örüntüyü bilinçli olarak kullanmıştır. Her iki *Serigrafi Resim* gibi resimlerinde renkli olarak uygulanan görüntüler daha çok kitle kültürü ürünlerine, güncel olaylara, televizyonun tanınmış simalarına aittir. Bu simalardan biri Rauschenberg'in taş baskı çalışmalarında ve serigrafi resimlerinde görüntüsünü sıklıkla kullandığı 1961 yılında suikaste uğrayan, 1963 yılına kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin 35. Başkanı olan John Fitzgerald Kennedy'dir. Serigrafi resimlerin gerçekleştirildiği 1964 yılında J.F.K. ölmüştü bu durumda serigrafi resimler adından da anlaşılacağı gibi geriye dönük bir bakışı ima etmektedir. Her iki tuvalde de tekrarlanan imgeler dönemin gündelik olay ve meselelerinin bir panoramasını ortaya koymaktadır. Tuvalerde tekrarlanan astronot görüntüsü ile J.F.K.'nin tekrarlanan ve özellikle vurgulanan eli Başkanın uzay yarışındaki kararlı günlerine bir göndermede bulunmaktadır.

Görsel 10-11. Robert Rauschenberg, Retroactive I ve II, 1964, Tuvale Serigrafi ve Yağlı Boya

İmgelerin tekrar edilişi bu iki serigrafi resmin ilk bakışta birbirinin kopyası gibi algılanmasına neden olmaktadır. Her iki resimde de aynı serigrafi kalıplarının kullanıldığı –bazı diğer çalışmalarda da aynı kalıplar kullanılmıştır– açıkça görülmektedir. Birbirinin kopyası algısı zihnimizde imgelerin aynılığından kaynaklanmaktadır. Aynılıktan kaynaklanan benzerlik hangisinin asıl olduğu sorusuna odaklanır. Ancak kopya ve ikona benzerlikten yola çıkar ve özdeşlik (kimlik) sorununu kendine konu eder, oysa simülakr ve fantazmalar farktan yola çıkan bir benzerliği ortaya koyarlar. (...) Kopyalarda önemli olan benzerliktir, oysa simülakrlarda imgedir (Akay,1997: 21). Gündelik

hayatta medya aracılığıyla yayılan görüntüler kitle kültürünün ve toplumun inşasında önemli bir role sahiptir. Resimlerde gündelik yaşamda medyadan alınan ve tekrarlanan görüntülerin kendisi gerçeklikten uzak bir gerçeklik gibi algılanmayı talep ederek simülakra işaret ederler. Dolayısıyla başka serigrafî resimlerde de tekrarlanan ancak tuval yüzeyindeki konumu, rengi ve etrafındaki diğer görüntüler ile bağlamı farklılaştırılan görüntüler; gerçekliğin yerini alan bir simülakra dönüştürülmüştür. Bu serigrafî resimlerin görüntülerinin titrek, birbirine örtüşmeyen, dört renk - CMYK - kullanılarak oluşturulmuş renkli yapısı bir yandan magazin dergilerinin ofset ile üretilmiş renkli sayfalarına imada bulunurken; bir yandan titreşimler sayesinde ve hem tuval içinde hem de tuvaller arasında farklılaştırılarak tekrarlanan görüntüler aracılığıyla televizyonun yarattığı eş zamanlı oluşa; aynı anda burada ve orada oluşa bir gönderme olarak değerlendirilebilir. Serigrafî tekniğinin mekanik yeniden üretim marifetiyle her iki tuvalde de aynı görüntüleri kullanmış olmasına rağmen düzenlemelerinin yarattığı farklılık sayesinde birbirlerinin yeniden üretimi olmalarından çok iki ayrı televizyonda görüntüleneni aynı görüntüleri akla getirmektedir. Bu nedenle resimlerdeki görüntüler televizyonda ya da medyada tanımlanan gerçekliğin yerine geçen bir gerçeklik vurgusunu taşımaktadırlar.

Rauschenberg'in sanat hayatının hedeflerinden biri olan sanat ve yaşam arasında bir bağ kurmak için serigrafî yeni, doğrudan ve daha hızlı bir sonuç vermiştir. Rauschenberg serigrafînin mekanik sürecini doğaçlamayla bir araya getirerek özgün bir uygulama alanı yaratmış, tuval üzerine serigrafî ile uyguladığı görüntüleri damlatmalar, yıkamalar ve Dışavurumcu biçimde fırça kullanımı ile müdahale gibi farklı dokunuşlarla resimsel bir örüntünün içine dahil etmiştir. Tekniğin temiz, net ve keskin kenarlı grafik sanatlara özgü görüntüleme özelliklerini alt üst etmiştir. Bu resimlerde serigrafîyi kullanma nedeni Pop Sanatta Warhol'un serigrafîyi yeniden üretim aracı olarak kullanmasından farklıdır. Rauschenberg resimlerinde serigrafî tekniğini kullanarak yüzeyde görüntülerin tekrar ettirilebildiği ve bu tekrar içinde ortaya çıkan imgenin farklarına, değişen anlamına vurgu yapmak istemiştir.

4. Sonuç

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1940'lı yıllarda Jackson Pollock, Willem De Kooning, Barnett Newman, Mark Rothko, Robert Motherwell gibi Avrupa kökenli pek çok sanatçı Amerika merkezli bir Modern Sanat anlayışının oluşmasına öncülük etmiştir. Amerikalı sanatçı Robert Rauschenberg, Avrupa Modern Sanat anlayışının Soyut Dışavurumcu anlayışta Amerika'da hüküm süren hakimiyetine karşı bir duruş sergilemiştir. İlk başlarda hocası Joseph Albers'in renk kuramından etkilenecek ürettiği, sessizliği ve kayıtsızlığı simgeleyen beyaz resimler serisi ile bu duruşunu ilan etmiş ve dönemin ünlü sanatçısı William De Kooning'in bir çalışmasını bir eylem sonucu 'silerek' sergilemesi ile dönemin sanat anlayışına imalı bir göndermede bulunmuştur. Çok geçmeden sanat ile hayat arasında bir bağ kurmak üzere baş vurduğu kaynak olan Dadacılık'tan ilham alarak buluntu nesnelere kullanmaya başlamış ve kendine özgü bir sanatsal yolun kapısını aralamıştır. Sanatçı buluntu nesnelere ile Soyut Dışavurumcu biçimin etkisinde ürettiği ve kombine resim adını verdiği çalışmaları ile büyük ses getirmiştir. Dönemin Modernist sanat eleştirmeni Clement Greenberg tarafından ortama özgü olarak değerlendirilen heykel ve resmin medyumlarını harmanlayan bu çalışmalar dönemin sanat ortamına yenilikçi bir bakış açısı getirmiştir.

Yedi yıl kadar ürettiği kombine resimlerin ardından buluntu nesnelere yerine buluntu görüntüleri kullanmaya başlayarak kombine resimlerin yüzeyini düzleştirmek ile ilgilenmiştir. İlk başta buluntu görüntüleri kullanarak bir seri transfer resim ve taş baskı üretmiş, bu serilerden başlayarak çalışmalarının medya ve kitle kültürünün yaratmış olduğu görüntü bombardımanına odaklanmıştır. Pürüzlü tuval yüzeyi üzerinde görüntülerin tekrarlanmasına olanak sağlayan Serigrafî baskı tekniği ile dönemin önemli sanatçılarından Andy Warhol sayesinde tanışmıştır. Serigrafî resim adını verdiği bu çalışmalarında serigrafî gibi zamanına özgü görüntü kopyalama ve çoğaltma olanağını zamanının kitle kültürünün yarattığı görüntüler ile harmanlayan bir sonuca ulaşması onun çalışmalarını Pop Sanata yakınlaştırmıştır. Ancak serigrafî tekniğini resimlerinde Warhol ve Pop Sanatın ilkelerinden bağımsız bir şekilde kullanarak kendine özgü bir görselleştirme anlayışına ulaşmıştır. Serigrafî resimlerinde Pop Sanattaki gibi endüstriyel üretime göndermede bulunan bir görüntünün serigrafî tekniği ile sıralı tekrarı yerine aynı görüntülerin benzer fakat farklı tekrarları ile medya

aracılığı ile sunulan görüntülerin gerçekliği üzerinde durmuş, onların yerine geçen simülakrlar üretmiştir. Bu çalışmada, Rauschenberg'in çalışmalarının ve serigrafi resimlerinin görsel örüntüsünün Soyut Dışavurumculuk ile Pop Sanat arasında özgün sanatsal bir dile sahip olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

Akay, A. (1997). *Postmodern Görüntü*, İstanbul: Bağlam Yayınları.

Feinstein, R. (1990). *Robert Rauschenberg: The Silkscreen Paintings 1962-1964*, New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.

Fineberg, J. (2014). *1940'tan Günümüze Sanat. Varlık Stratejileri*, (Çev. Göral Erinç YILMAZ), İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Fleming, J. ve Honour, H. (2016). *Dünya Sanat Tarihi*, (Çev. Hakan Abacı), İstanbul: ALFA yayın evi.

Hopkins, D. (2018). *Modern Sanattan Sonra 1945-2017*, (Çev. Firdevs Candil Erdoğan), İstanbul: Hayalperest Yayınevi

Lynton, N. (1982). *Modern Sanatın Öyküsü*, (Çev. Cevat Çapan ve Sadi Öziş), İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

Murry, C. Ed. (2012). *Yirminci Yüzyılda Sanatı Okuyanlar*, (Çev. Suğra Öncü), İstanbul: Sel Yayınları.

Shanes, E. (2009). *Pop Art*, Parkstone Press; Illustrated edition

Şahiner, R. (2013). *Sanatta Postmodern Kırılmalar*, Ankara: Ütopya Yayınları.

Witham, G. ve Pooke, G. (2018). *Çağdaş Sanatı Anlamak*, (Çev. Tufan Göbekçin), İstanbul: Hayalperest Yayınları.

Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Görsel Kaynakları

Görsel 1: <https://www.moma.org/audio/playlist/40/639> (Erişim: 03.10.2021)

Görsel 2: <https://www.sfmoma.org/artwork/98.298/> (Erişim:03.10.2021)

Görsel 3: <https://www.artsy.net/artwork/robert-rauschenberg-charlene> (Erişim:24.10.2021)

Görsel 4: <https://www.moma.org/collection/terms/combine> (Erişim:24.10.2021)

Görsel 5: <https://www.moma.org/collection/works/36743> (Erişim:28.10.2021)

Görsel 6: <https://www.artsy.net/artwork/robert-rauschenberg-urban-and-suburban> (Erişim:28.10.2021)

Görsel 7: <https://www.rauschenbergfoundation.org/art/artwork/brace> (Erişim:05.11.2021)

Görsel 8: <https://www.artimage.org.uk/6095/andy-warhol/baseball--1962> (Erişim:05.11.2021)

Görsel 9: <https://philamuseum.org/collection/object/63547> (Erişim: 21.10.2021)

Görsel 10: <https://tripleampersand.org/wp-content/uploads/2015/05/JFK.png> (Erişim: 21.10.2021)

Görsel 11: <https://tripleampersand.org/wp-content/uploads/2015/05/JFK.png> (Erişim:21.10.2021)